

5/1/2010
P. 7/07/2010

- ለቃሊቲ ጉምሩክ ቅ/ጽ/ቤት
- ለሞጆ ጉምሩክ ቅ/ጽ/ቤት
- ለአ/አ/ኤርፖርት ጉምሩክ ቅ/ጽ/ቤት
- ለአዳማ ጉምሩክ ቅ/ጽ/ቤት
- ባሉበት

ጉዳዩ: - የድህረ ዕቃ አወጣጥ የመስክ አዲት መምረጫ ሰነድን ይመለከታል።

ከ2011ዓ.ም ጀምሮ ዳይሬክቶሬታችን የድህረ ዕቃ አወጣጥ የመስክ አዲት መረጣን ስጋትን መሰረት ባደረገ መልኩ እንድናከናውን በተወሰነው መሰረት ስራው ለማከናወን ይረዳው ዘንድ የአሰራር ሰነድ ሲያዘጋጅ ቆይቷል።

በመሆኑም የሰነዱ ረቂቅ የተጠናቀቀ በመሆኑ በሰነድ ስራ አመራር ኮሚቴው በኩል ውይይት ተደርጎበት ፀድቆ ወደ ስራ እንዲገባ ከመጀረጉ በፊት ግብዓት ማሰባሰብ አስፈላጊ በመሆኑ የሰነዱን 17 ገጽ የያዘ ሶፍት ኮፒ በየቅ/ጽ/ቤቶቻችሁ ስራ አስኪያጆች outlook የላክን መሆኑን በአክብሮት እየገለጽን ግብዓታችሁን እስከ 05/15/2010 ዓ.ም አጠናቅቆችሁ እንድትልኩልን በአክብሮት እንጠይቃለን።

ከሰላምታ ጋር
 ጠይ ልደቱ
 የድህረ ዕቃ አወጣጥ
 ደረክቶሬት ዳይሬክቶር

- ግልባጭ:** - ለህግ ማስከበር ስራዎች ዘርፍ
 - ለጉምሩክ ስጋት ትንተና ቡድን
ገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን

12/1/02

074200.

Good long period this

3. on 0215 14/10/10

14/10/10

14/10/10

14/10/10

14/10/10

14/10/10

14/10/10

14/10/10

14/10/10

14/10/10

14/10/10

14/10/10

14/10/10

14/10/10

11/10/10

በኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን

የሥጋት ሥራ አመራር ዳይሬክቶሬት

የድህረ ፅቃ አወጣጥ የመስክ አዲት የመምረጫ መስፈርት የአሰራር

ሰነድ

ግንቦት 2010

Contents

ምዕራፍ አንድ.....	3
1.1. መግቢያ.....	3
1.2. ትርጉም.....	4
1.3. የሰነድ ዓላማ.....	6
1.4. የድህረ-ዕቃ አወጣጥ የመስክ አዲት መረጣ አሰራር አስፈላጊነት.....	6
1.5. የመስክ አዲት /Field Audit/ መረጣ አሰራር ጠቀሜታ -.....	6
1.6. የሰነድ ወሰን.....	7
1.7. የድህረ ዕቃ አወጣጥ የመስክ አዲት ትኩረት መስኮች.....	7
ምዕራፍ ሁለት.....	9
የድህረ ዕቃ አወጣጥ የመስክ አዲት መረጣ አሰራር.....	9
2.1. ለአዲት መረጣው ጥቅም ላይ የሚውሉ የመረጃ አይነቶችና የመረጃ ምንጮች.....	9
2.2. ሥጋትን መሰረት ያደረገ የድህረ ዕቃ አወጣጥ አዲት የትኩረት መስኮች.....	9
2.3. የድህረ ዕቃ አወጣጥ የመስክ አዲት መምረጫ መስፈርት እና ዝርዝር ሲጠራ.....	10
2.4. ለመስክ አዲት መምረጫ መስፈርቶች የተሰጠ ክብደት.....	13
2.5. የስጋት ትንታኔ የመጨረሻ አተገባበርን በተመለከተ.....	14
2.5.1. የመምረጫ መስፈርቶች ትንታኔ በተመለከተ.....	14
2.5.2. አጠቃላይ የመምረጫ ትንታኔ በተመለከተ.....	14
2.6. ክትትልና ግምገማ /Monitor and Review/.....	15
ማጠቃለያ.....	17

ምዕራፍ አንድ

1.1. መግቢያ

የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን ዘመናዊ የጉምሩክ አስተዳደር ለማዘመን እና ለመገንባት ዘርፈ ብዙ ጥረቶችን እያደረገ ይገኛል። ከነዚህ ተግባራት ውስጥ የጉምሩክ አሰራርን በስጋት ስራ አመራር እንዲሁም የድህረ-ዕቃ አወጣጥ አዲትን መሰረት ባደረገ አሠራር ሥርዓት እንዲመራ በማድረግ የተቀላጠፈ አገልግሎትን እና የተመጣጠነ ቁጥጥር እንዲኖር ማስቻል ነው። እንዲሁም በዓለም አቀፍ ደረጃ የንግድ እንቅስቃሴ እየተስፋፋ በመምጣቱ ምክንያት የተፋጠነና የተቀላጠፈ አገልግሎት አሰጣጥ መኖር አስፈላጊ ነው። በመሆኑም ዕቃን ከጉምሩክ ክልል ቁጥጥር ለማውጣት የሚያስፈልገውን ጊዜና ገንዘብ ከመቀነሱም በላይ የነጋዴውን ትርፋማነት የሚጨመር ይሆናል። በዚህ ሂደት ውስጥ ግብር ከፋዮች ታማኝነታቸውን ለማረጋገጥ እና የቁጥጥር ስርዓቱ አገልግሎት አሰጣጠቡን በማይጎዳ መልኩ ለማክናወን ስጋትን መሰረት ያደረገ የድህረ-ዕቃ አወጣጥ አዲት የአሠራር ስርዓት ወሳኝ ነው።

በጉምሩክ አዋጅ ቁጥር 859/2006 አንቀጽ 121 ንዑስ አንቀጽ 1 የድህረ-ዕቃ አወጣጥ አዲት የጉምሩክ ሥነ-ስርዓት አጠናቀዉ የተለቀቁ ዕቃዎችን ዲክላራሲዮን ትክክለኛነት ለማረጋገጥ ዕቃውን ለማስመጣት ወይም ወደ ዉጭ አገር ለመላክ በቀጥታ ወይም በተዘዋዋሪ በተሳተፈ ሰዉ እጅ የሚገኙ መዛግብትን፣ ሪከርዶችን፣ የንግድ አሠራሮችን እና ሌሎች አግባብነት ያላቸዉን ጉምሩክ ነክ የንግድ መረጃዎችን በመመርመር የድህረ ዕቃ አወጣጥ አዲት ሊያደርግ እንደሚችል ይደነግጋል። እንዲሁም የድህረ-ዕቃ አወጣጥ አዲት ፅንሰ ሃሳብም ዕቃዎች የጉምሩክ ሥነ-ስርዓት ተፈጽሞባቸው በተቀለጠፈ ሁኔታ ከተለቀቁ በኋላ በስጋት ደረጃቸው መሠረት ውጤታማ ቁጥጥር ማድረግ ፈጣንና ቀልጣፋ አገልግሎት በመስጠት የህግ ተገዢነት የሚረጋገጥበት ሂደት ነው።

ይሁን እንጂ ለዚህ ተግባር የሚያገዝ ዘመናዊ እና በመረጃ ቴክኖሎጂ የታገዘ የአሰራር ስርዓት ባለመኖሩ እስካሁን ባለው ሂደት በተበታተነ መልኩ ወጥ የሆነ አሰራር ሳይኖው ቆይቷል። በዚህ መሰረት ለአዲት መረጣው የሚያገዝ በዘመናዊ መረጃ ቴክኖሎጂ የተደገፈ የአሠራር ስርዓት ባይኖርም ድህረ-ዕቃ አወጣጥ አዲት ማንኛውንም WCO GUIDE LINE VOL- 2ን እንዲሁም የስጋት ስራ አመራር መርህን መሰረት ባደረገ መልኩ በቀጣይ ስርዓቱ ተፈጥሮ ተግባራዊ እስኪደረግ የድህረ-ዕቃ አወጣጥ አዲት በዚህ የአሰራር ሰነድ ላይ የተገለጹትን መምረጫ መሰረቶች በመጠቀም ተግባራዊ የሚደረግ ሲሆን እንደ አስፈላጊነቱ በየጊዜው ሊሻሻል የሚችል ይሆናል።

1.2. ትርጉም

- 1) “የስጋት ስራ አመራር” ማለት ስጋቶች ሳይንሳዊ በሆነ መንገድ የሚለዩበት፣ የሚተነተኑበት፣ የሚስተናገዱበት እና የሚገመገሙበት የሥራ አመራር ጥበብ ሲሆን በዚህም ዕድሎች የሚለዩበት እና ሲፈጠር የሚችልን ኪሳራ እንዲቀንስ የሚደረግበት የአሰራር ዘዴ ነው። በተመሳሳይ በጉምሩክ አዋጅ ቁጥር 859/2006 አንቀጽ 2 ቁጥር 45 መሰረት የስጋት ስራ አመራር ማለት ወደ ጉምሩክ ክልል በሚገቡ፣ በሚወጡና በሚተላለፉ ዕቃዎች ላይ አገልግሎት አሰጣጡንና የቁጥጥር ሥርዓቱን ሚዛናዊ ባደረገ ሁኔታ በሚቀመጡ መስፈርቶች መሠረት የተለያዩ የስጋት ደረጃ በማውጣት የሚከናወን የአሰራር ሥርዓት ነው።
- 2) ድሀር ዕቃ አወጣጥ አዲት ማለት፡- ዕቃዎች ከጉምሩክ ክልል ውጭ ከተለቀቁ በኋላ የሚደረግ ቁጥጥር ነው።
- 3) የድሀር-ዕቃ አወጣጥ የመስክ አዲት /Field Audit/ ማለት፡-
በጉምሩክ ሥነ-ሥርዓት አፈጻጸም ሂደት በዋነኛነት የስጋት ምንጮች የሆኑትን ማለትም የዋጋ አተማመን፣ የዕቃዎች የታሪፍ አመዳደብ፣ የዕቃዎች የስሪት ሀገር፣ የገቢ/ወጪ ዕቃዎች ብዛትንና ሌሎች መስፈርቶችን መሠረት በማድረግ ተገቢው የጉምሩክ ሥነ-ሥርዓት በጉምሩክ አዋጅ መሠረት መፈፀሙን በአዲት ተደራጊው መደበኛ የሥራ አድራሻ በመገኘት የሚከናወን የአዲት ተግባር ነው።
- 4) “ቀይ ስጋት ደረጃ” ማለት ከፍተኛ የስጋት ደረጃ ማለት ሲሆን በፍተሻ መመሪያ መሰረት አካላዊ የዕቃዎች ወይም የመንገዶች ፍተሻ እና የሠነድ ምርመራ እንዲደረግ የሚገልጽ መስመር (channel) ነው።
- 5) “ቢጫ ስጋት ደረጃ” ማለት መካከለኛ የስጋት ደረጃ ማለት ሲሆን ሰነድ ምርመራ እንዲደረግ የሚገልጽ መስመር (channel) ነው።
- 6) “አረንጓዴ ስጋት ደረጃ” ማለት ዝቅተኛ የስጋት ደረጃ ማለት ሲሆን በመድረሻ ጣቢያ የደረሱ ዕቃዎች ወይም መንገዶች የሰነድና የአካላዊ ፍተሻ ሳይደረግባቸው የገቢ ዕቃ ሰነድ እንደቀረበ ወይም መንገዶቻቸው እንደደረሰ በመልቀቅ በድሀር- ዕቃ አወጣጥ አዲት እና በሌሎች ዕቃ ከተለቀቁ በኋላ ቁጥጥር በሚያደርጉ የህግ ማስከበር የስራ ክፍሎች ቁጥጥር ሲደረግባቸው የሚችሉ መሆኑን የሚገልጽ መስመር ነው።
- 7) “ሰማያዊ ስጋት ደረጃ” ማለት በዝቅተኛ የስጋት ደረጃ የሚመደቡ የተመረጡ የኢኮኖሚ አንቀሳቃሽ ድርጅቶች(AEO) የሚስተናገዱበት የስጋት ደረጃ ሲሆን፤ በመድረሻ ጣቢያ የደረሱ ዕቃዎች የሰነድና የአካላዊ ፍተሻ ሳይደረግባቸው የገቢ ዕቃ ሠነድ እንደቀረበ ተለቀው በድሀር- ዕቃ አወጣጥ አዲት እና በሌሎች የህግ ማስከበር

የሰራ ክፍሎች ዕቃው ከተለቀቀ በኋላ ቁጥጥር ሊደረግባቸው የሚችሉ መሆኑን የሚገልጽ መስመር ነው።

8) “የልዩ መብት ተጠቃሚ” ማለት በተቋሙ በተቀመጠ የአሰራር ሥርዓት መሰረት ተመርጠው የተቀላጠፈ መስተንግዶ እንዲያገኙ የሚደረጉ ድርጅቶች ናቸው።

■ “የተመረጡ የኢኮኖሚ አንቀሳቃሾች” ማለት በአቅርቦት ሰንሰለት ተሳታፊ የሆኑና በባለሥልጣኑ የተዘጋጁ ዝቅተኛ መስፈርቶችን በማሟላት በተመረጡ የኢኮኖሚ አንቀሳቃሽ ፕሮግራም የታቀፉ ሰዎች/ድርጅቶች ማለት ነው።

10) “የስጋት ስራ አመራር ደረጃ” ማለት በተደረገ የስጋት ትንታኔ መነሻ ወይም በተቀመጠ የስጋት መስፈርት መሰረት የአንድን ዕቃ፣ ተሽከርካሪ ወይም መንገደኛ የመስተንግዶ መስመር የሚገልጽ ነው።

11) “የጉምሩክ ዋጋ ዝርዝር መግለጫ (Valuation Details Declaration [VDD])” :- ማለት ከዕቃ ዲክሌራሲዮን በተጨማሪ የገቢ ዕቃዎችን የጉምሩክ ዋጋ ለመተመን የሚያስፈልጉ መግለጫዎችና መረጃዎችን በዲክሌራሲዮን አቅራቢው በመሙላት ለባለስልጣኑ በዝርዝር የሚያሳውቅበት በባለሥልጣኑ የተዘረጋ ሥርዓት ወይም የተዘጋጀ የኤሌክትሮኒክ መረጃ ማሳወቂያ ሥነ-ሥርዓት ሲሆን፣ በወረቀት መልክ የሚዘጋጅ ቅጽንም ይጨምራል።

12) “የኢትዮጵያ የጉምሩክ ዋጋ መረጃ ሥርዓት (Ethiopian customs valuation system [ECVS])” :- ማለት በባለሥልጣኑ ተቀባይነት ያገኙ የገቢ ወይም ወጪ እቃዎች ዋጋ መረጃን እና የአለማቀፍ ዕቃዎች ዋጋ መረጃን መሠረት በማድረግ የሚደራጅ ለዋጋ ማነጻጻሪያነት የሚያገለግል የመረጃ ዳታቤዝ ነው።

13) “Tax Payear Risk Data Profile (TPRDP)”:- የግብር ከፋዮች ከጥፋት ጋር በተያያዘ መረጃ የሚደራጅበት ዳታ ቤዝ ነው

14) “ባትሎ-አድ” :- ማለት ባህር ትራንዚት ሎጅስቲክ አገልግሎት ድርጅት

15) “ቅ/ጽ/ቤት”:- ማለት የባለስልጣኑ ቅርንጫፍ ጽ/ቤቶች ናቸው።

16) “አዋጅ” ማለት የጉምሩክ አዋጅ ቁጥር 859/2006 ነው።

ማስታወሻ:- ሌሎች በዚህ ሰነድ ያልተተረጎሙ ቃላት እና ሃረጎች የጉምሩክ አዋጅን ላይ ያለውን ትርጉም ይይዛሉ።

1.3. የሰነድ ዓላማ

በድህረ-ዕቃ አወጣጥ (የመስክ አዲት አዲት) ለደረገው የሚገቡ ድርጅቶችን ስጋት ~~ሚ~~ አመራር ስርዓትን መሠረት በማድረግ መለየትና እንዲተገበር በማስቻል የአዲት ውጤታማነትና የሀገር ማስከበር ስርዓቱን በማጠናከር የሀገር ተገዥነትን ማሳደግ እና ማረጋገጥ ነው።

1.4. የድህረ-ዕቃ አወጣጥ የመስክ አዲት መረጣ አሰራር አስፈላጊነት

በአገራችን ያለው የወጭ እና የገቢ ጎጂ አንቅስቃሴ ከጊዜ ወደ ጊዜ እየጨመረ በመምጣቱ ምክንያት ይህንን መሰረት በማድረግ የጉምሩክ አሰራርን በማዘመን እና ቀልጣፋ መስተንገዶች በመስጠት እቃ ከተለቀቀ በኋላ ቁጥጥር ስርዓቱን ማጠናከር ይኖርበታል። በመሆኑም አገሪቱ የምትከተለዉ በፈቃደኝነት ላይ የተመሠረተ ግብርና ቀረጥን የማሳወቅ ዘዴን /Self Assessment/ በመሆኑና በጉምሩክ ዕቃ አወጣጥ ሂደት ላይ በቀልጣፋ የጉምሩክ ሥነ-ስርዓት የሚሰተናገዱ እየጨመሩ በመምጣታቸው የድህረ-ዕቃ አወጣጥ አዲት ሃሳፊነትና ድርሻ ከጊዜ ወደ ጊዜ እየሰፋ በመምጣቱና በሥጋት ሥራ አመራር መሠረት በየቅ/ጽ/ቤቱ የመስክ አዲት የሚደረጉ ድርጅቶችን በማዕከላዊነት ለመምረጥ ማስቻል ነው።

በመሆኑም እንደ ተቋም ወጥነት ያለው የስጋት ስራ አመራር መርህን መሰረት ያደረገ የድህረ ዕቃ አወጣጥ የመስክ አዲት አመራረጥ ሂደት እንዲኖር በማስቻል ውጤታማ የሆነ የአዲት ስራ እንዲከናወን በማስፈለጉ ሥጋትን መሰረት ያደረገ የመስክ አዲት መረጣ አሰራር አስፈላጊ ሆኗል።

1.5. የመስክ አዲት /Field Audit/ መረጣ አሰራር ጠቀሜታ -

- > በቅ/ጽ/ቤቱ በአጠቃላይ በበጀት ዓመቱ አዲት የሚደረገው ድርጅቶችን ዕቅድ ለማዘጋጀት እና የቅ/ጽ/ቤቱን የአዲት ስምሪት በውጤታማነት መምራት ያስችላል።
- > በመንግስት የተሰጡ መብቶችን በመከታተል፣ በመቆጣጠርና በመደገፍ በመብቱ ተጠቃሚዎች የሚገቡ ዕቃዎች ለታለመላቸው ዓላማ መዋላቸውን በማረጋገጥ ለመንግስት ፖሊሲ አፈጻጸም አካላት ግብዓት ይሰጣል፣ የጎገድ ሂደቱን ያሳልጣል፣ ሳይሰበሰብ ይቀር የጎበር የመንግስት ቀረጥና ታክስ ካለ እንዲሰበሰብ ያደርጋል።

1.6. የሰነድ ወሰን

ይህ ሰነድ የጉምሩክ ሥነ ስርዓት ሙሉ በሙሉ አጠናቅቀው ወደ አገር በገቡ እና ከአገር በወጡ የገቢና ወጪ ዕቃዎች ላይ በጉምሩክ እዋጅ የተቀመጠውን መሠረት በማድረግ ሥጋትን መሰረት አድረጎ በሚመረጡ እና የመሰክ አዲት በሚደረጉ ሰነዶች/ድርጅቶች ተፈጻሚ ይሆናል።

1.7. የድህረ ዕቃ አወጣጥ የመሰክ አዲት ትኩረት መስኮች

ከታች የተዘረዘሩት እና በአብዛኛው በአቃ አወጣጥ ወጣት በገዛት ተኮር የሰጋት ደረጃ የሚስተናገዱ ድርጅቶች እና በተለያዩ የሥራ ዘርፎች ተሰማርተው ከመንግስት የቀረጥ ቅናሽ መብት ተጠቃሚ የሆኑ ድርጅቶች ማለትም፡-

ሀ. የጉምሩክ ልዩ መብት ተጠቃሚዎች፡

የልዩ የጉምሩክ አገልግሎት ተጠቃሚዎች ህዳር 4 ቀን 2006 ዓ.ም በቁጥር 3.0/396/14 ከጉምሩክ ዘርፍ በተጻፈ ደብዳቤ በተላለፈው የአሰራር ስርዓት መሰረት የጉምሩክ ልዩ አገልግሎት ተጠቃሚዎችን በሲስተም በገዛት ተኮር የሰጋት ደረጃ የሚስተናገዱ እና በድርጅቶቹ ላይ የሚደረገው ቁጥጥር ዕቃዎች ከተለቀቁ በኋላ በድህረ ዕቃ አወጣጥ ማረጋገጥ የመስተንገዶ ስርዓቱን በትክክል ህግን አክበረው እየሄዱ መሆኑን ማወቅ አስፈላጊ በመሆኑ የድህረዕቃ አወጣጥ አዲት ትኩረት የሚሰጥባቸው ይሆናል።

ለ. የተመረጡ አካላት አንቀሳቃሾች (AEO) ፡

መንግስት በሰጠው አቅጣጫ እና ተቋሙ ባሰጠው መስፈርት መሰረት የተለያዩ አስመዳዎች እና ላኪዎችን ለማስረጃ ተወርቅ፤ በብር እና በነህሴ ደረጃ ወጥቶላቸው በጉምሩክ ስነ ስርዓት በተለይ ቀልጣፋ መስተንገዶ እየተፈጸሙላቸው በሰማያዊ መስመር እንደያልፉ ማለትም በገዛት ተኮር የሰጋት ደረጃ ተመድበው በመድረሻ ጣቢያ የደረሱ ዕቃዎች የሰነድና የአካላዊ ፍተሻ ሳይደረግባቸው የገቢ ዕቃ ሠንድ እንደቀረበ ተለቀው በድህረ- ዕቃ አወጣጥ አዲት እና በሌሎች የህግ ማስከበር የሥራ ክፍሎች ዕቃው ከተለቀቀ በኋላ ቁጥጥር ሊደረግባቸው የሚችሉ በመሆኑ ትኩረት የሚደረግባቸው ይሆናል።

ሐ. የሁለተኛ መደብ የታሪፍ ቅናሽ ተጠቃሚዎች

የጉምሩክ ታሪፍ ሁለተኛ መደብ ተጠቃሚዎች ከሌሎች አስመዳዎች እና ላኪዎች በተለየቀረጥ እና ታክስ ቅናሽ የሚያገኙ ሲሆን በመመሪያ ቁጥር 126/2009 አንቀጽ 6 ንወስ አንቀጽ 2 የድህረ ዕቃ አወጣጥ የአዲት አሰራርን እና የሰጋት ሥራ ሕመራር

መርሆችን መሰረት በማድረግ የአዲት ቁጥጥር የሚደረግባቸውን የጉምሩክ ሁለተኛ መደብ ታሪፍ ቅናሽ ተጠቃሚዎችን እንደሚመርጥ የሚያስቀምጥ በመሆኑ ትኩረት የሚደረግባቸው ይሆናል።

መ. የወጪ ንግድ ቀረጥ ማጠቃለያ ሥርዓት ተጠቃሚዎች፤

በወጪ ንግድ የቀረጥ መብረታቻ ስርዓት የጉምሩክ ስነ ስርዓት አፈጻጸም መመሪያ 86/2005 እንደተደነገገው የሀገራችን ኢንዱስትሪ ዕድገት ለማፋጠን የኢኮኖሚ ልማትን የማረጋገጥ እና ልማቱ እና ኢንቨስትመንት የሚያስፈልገውን የውጭ ምንዛሬን ግኝቶችን ማጎልበት እንዲያስችል መንግስት የተለያዩ ማጠቃለያ ስርዓቶችን እንደ ተመላሽ ቀረጥ ስርዓት፣ የቫውቸር ደብተር አሰጣጥ፣ የቦንድድ አርፎርት ፋብሪካ ስርዓት፣ አሰጣጥ፣ የቦንድድ አርፎርት ማምረቻ መጋዘን ስርዓት እና የቦንድድ ገባዎች አቅርቦት መጋዘን ስርዓት ለአምራች ላኪዎች፣ ለተጥተኛ ያልሆኑ አምራች ላኪዎች፣ ጥሬ ዕቃ አቅራቢዎች እና ላኪዎች ተሰጥቷል። በመሆኑም እነዚህ መብቶች በትክክል ጥቅም ላይ ስለመዋላቸው የምናረጋግጥበት መንገድ አንዱ የድህረ ዕቃ አወጣጥ አዲት በሆኑ የትኩረት ቦታዎች ይሆናሉ።

ሠ. በመንግስት የተሰጡ መብቶችን ተጠቃሚ የሆኑ ድርጅቶች፤

በተለያዩ ጊዜ በመንግስት ለተለያዩ አላማዎች እና ኢኮኖሚውን ለመደገም የተለያዩ የቀረጥ ቅናሽ ወይም የቀረጥ ነጻ መብት የሚያሰጡ አሰራሮችን እና መመሪያዎችን ያወጣል በዚህም መሰረት እነዚህ መብቶች በትክክል ጥቅም ላይ ስለመዋላቸው የምናረጋግጥበት አንዱ ዘዴ የድህረ ዕቃ አወጣጥ በመሆኑ የትኩረት አቅጣጫዎቹ ይሆናሉ።

ረ. በጊዜያዊነት ለፐርጅክት ዕቃ የሚያስገቡ ድርጅቶች

በጊዜያዊነት ለፐርጅክት ዕቃ የሚያስገቡ ድርጅቶች ዕቃዎቹን ሲያስገቡ ምንም አይነት ቀረጥ እና ታክስ የማይከፍሉባቸው በመሆኑ እና አቀዎቹ ተመልሰው ካልወጡ የሚያላድሩት ተጽዕኖ ከፍተኛ በመሆኑ የድህረ ዕቃ አወጣጥ አዲት የስጋት አካላት ከሆኑት መካከል ይመደባሉ።

ሸ. ሌሎች በዕቃ አወጣጥ ወቅት በመካከለኛ እና በከፍተኛ ስጋት ደረጃ የሚስተናገዱ ድርጅቶችን አዲት ማድረግ አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ የሚደረግ ይሆናል፤

ምዕራፍ ሁለት

የድህረ ዕቃ አወጣጥ የመስክ አዲት መረጣ አሰራር

2.1. ለአዲት መረጣው ጥቅም ላይ የሚውሉ የመረጃ አይነቶችና የመረጃ ምንጮች

ሥጋትን መሰረት ያደረገ የአዲት መረጣው ከተለያዩ ምንጮች የሚለባለቡ መረጃዎችን ሲሆን በዋናነት እንደመረጃ ምንጭነት የሚጠቀማቸውም፡-

- በሲስተም የሚያዙ የሪከርድ መረጃዎች ከጉምሩክ ዳታ ቤዝ(አሲኤ-ዳ፣eCMS)፣ ከስጋት ስራ አመራር ዳታ ቤዝ(TPRDP(ከጉምሩክ የተለያዩ የስራ ክፍሎች ከሚያዙ መረጃዎች (ከፍተኛ፣ ከድንገተኛ ፍተኛ፣ ከኢንተለጅንስ፣ ከድህረ-ዕቃ አወጣጥ አዲት፣ ከፓትሮሊንግ እና ኮንትሮባንድ ክትትል፣))፣ ECVS፣ VDD፣ SINGLE WINDOW(ከተጓዳኝ መ/ቤቶች የሚገኙ መረጃዎች) ወዘተ፣
- ከአገር ውስጥ ታክስ ከሲግታስ፣ከስጋት ስራ አመራር ቡድን፣ከቅ/ጽ/ቤቶች ከተለያዩ የስራ ክፍሎች፣
- ከሶስተኛ ወገን፣
- ከውጭ የሚለበሱ መረጃዎች ከምርመራ፣ ከአቃቤ ህግ፣ ከተጓዳኝ መ/ቤቶች ከባትሎአድ፣ ከኢንዱስትሪ ሚ/ር፣ ከንግድ ሚ/ር፣ ከትራንስፖርት ሚ/ር፣ ከባንክ እና ከኢንቬስትመንት ወዘተ ይሆናል፡፡

2.2. ሥጋትን መሰረት ያደረገ የድህረ ዕቃ አወጣጥ አዲት የትኩረት መስኮች

ስድህረ ዕቃ አወጣጥ የመስክ አዲት ድርጅቶችን በስጋት ስራ አመራር ለመምረጥ የትኩረት መስክ የሚሆኑት የሚከተሉት ይሆናሉ፡-

- ሀ. የጉምሩክ ልዩ መብት ተጠቃሚዎች፣
- ለ. የተመረጡ ኢኮኖሚ አንቀሳቃሾች፣
- ሐ. የሁለተኛ መደብ የታሪፍ ቅናሽ ተጠቃሚዎች
- መ. የወጪ ንግድ ቀረጥ ማበረታቻ ሥርዓት ተጠቃሚዎች፣
- ሠ. በመንግስት የተሰጡ መብቶችን ተጠቃሚ የሆኑ ድርጅቶች፣
- ረ. በጊዜያዊነት ለፐርጀክት ዕቃ የሚያስገቡ ድርጅቶች

ሽ. እንዲሁም ከላይ ከተዘረዘሩት ውጭ ብዙ ዕቃ በማስመጣት ብዛት ከፍተኛ እንዲሁም የስጋትን ተለዋዋጭ ባህሪ ታላቁ በማድረግ ጸሌሎች የስጋት ስራ አመራር በኩል ሊካተቱ ይገባል ተብሎ የታመነባቸውን ተቋማት በዳይሬክቶሬት ደረጃ ተወያዩ ሲታመንበት ሊያካትት ይችላል።

ድርጅቶች ከላይ በተዘረዘሩት የትኩረት አቅጣጫዎች መሰረት ከተለዩ በኋላ ከታች በተዘረዘሩት መስፈርቶች መሰረት በሚሰራ እና በሚወጣ የስጋት ደረጃ ከፍተኛ፣ መካከለኛ፣ ዝቅተኛ ተብለው ለአዲት መረጣ ዝግጁ የሚሆኑ ይሆናል።

2.3. የድህረ ዕቃ አወጣጥ የመስክ አዲት መምረጫ መስፈርት እና ዝርዝር አሰራር

ለድህረ ዕቃ አወጣጥ የመስክ አዲት መረጣ ለማከናወን ስምንት የመምረጫ መስፈርቶችን ጥቅም ላይ ለማዋል ታላቁ የተደረገ ሲሆን መምረጫ መስፈርቶቹ እና የአሰራር ዝርዝሮቻቸው እንደሚከተለው ቀርቧል። የአንድን ድርጅት የስጋት ደረጃ ለመወሰን ከታች የተዘረዘሩት መስፈርቶችን ሙሉ በሙሉ ወይም በከፊል ሊጠቀም ይችላል።

1. የቀረጥ እና ታክስ ማስከፊያ ዋጋ ጠቅላላ መጠን /የገቢ ወይም ውጭ ንግድ CIF/

የሆነ መስፈርት ጥቅም ላይ ለማዋል የመስፈርቱን አጠቃቀም በተመለከተ ሶስት አማራጮችን የምንከተል ሲሆን፡-

ሀ) ለመረጣ ከተለዩ ድርጅቶች መካከል ከፍተኛ የንግድ እንቅስቃሴ ያለቸውን (መረጃው በተወሰደበት አመት በአጠቃላይ ወደ አገር ከገቡት ወይም ከወጡት እቃዎች 80 በመቶ በላይ የንግድ እንቅስቃሴ የሚሸፍኑትን) በመለየት የተለዩትን አጠቃላይ ዝርዝር አማካይ በማውጣት ከፍተኛ መካከለኛ ዝቅተኛ ለማለት ሚዛናዊ ክፍፍል (Normal distribution curve) በመጠቀም የሚወሰን ይሆናል፤ ወይም

ለ) ለመረጣ ከተለዩ ድርጅቶች መካከል ከተዘረዘሩት ድርጅቶች ድምር አማካይ ጋር ሲነጻጸር ያለው የድርጅቱ የቀረጥ እና ታክስ ማስከፊያ ዋጋ ጠቅላላ መጠን /የገቢ ወይም ውጭ ንግድ CIF/ ልዩነት ከ7.5 በመቶ በላይ የሆኑትን በመውሰድ ከላይ በ (ሀ) የተቀመጠውን አካሄድ በመጠቀም፣ ወይም

ሐ) ለመረጣ ከተለዩ ድርጅቶች መካከል ከተዘረዘሩት ድርጅቶች ድምር አማካይ ጋር ሲነጻጸር ያለው ልዩነት ከ5 ፐርሰንት በታች ከሆነ ዝቅተኛ፣ በ5 ፐርሰንት እና በ7.5 ፐርሰንት መካከል ከሆነ መካከለኛ፣ ከ7.5 ፐርሰንት በላይ ከሆነ ከፍተኛ በማለት ሊወሰን ይችላል።

2. የጉምሩክ ያላቸው ፐርፋይል (ከፍተኛ ፣ መካከለኛ ፣ ዝቅተኛ)

የዚህን መስፈርት የሰጋት ደረጃ ለመወሰን ሁለት አማራጮችን የምንከተል ሲሆን

ሀ) አንደኛው መንገድ የሰጋት ስራ አመራር ፐርፋይል ማደራጃ ሲሰጥም (data base) ላይ የሚገኝ መረጃን መሰረት በማድረግ የድርጅቶችን የሰጋት ደረጃ ከፍተኛ፣ መካከለኛ፣ ዝቅተኛ በማለት ወይም

ለ) ሁለተኛው መንገድ ደግሞ የኢያንዳንዱን ድርጅት ስጋት የመከሰት እድል እና ስጋቱ የሚሰከትለውን ተጽዕኖ በመለካት የሁለቱን ጥምርታ የመጨረሻ ወጤት በሰጋት ስራ አመራር የመወሰኛ ሰንጠረዥ (matrix) በመወሰን ይሆናል።

3. የሚጠቀሙት የጉምሩክ አስተላላፊ (ከፍተኛ ፣ መካከለኛ ፣ ዝቅተኛ)

በተመሳሳይ መልኩ የዚህን መስፈርት የሰጋት ደረጃ ለመወሰን ሁለት አማራጮችን የምንከተል ሲሆን

ሀ) አንደኛው መንገድ የሰጋት ስራ አመራር ፐርፋይል ማደራጃ ሲሰጥም (data base) ላይ የሚገኝ መረጃን መሰረት በማድረግ የድርጅቶችን የሰጋት ደረጃ ከፍተኛ፣ መካከለኛ፣ ዝቅተኛ በማለት ወይም

ለ) ሁለተኛው መንገድ ደግሞ የኢያንዳንዱን ጉምሩክ አስተላላፊ ወይም ድርጅቱ የተጠቀማቸው አጠቃላይ ስጋት የመከሰት እድል እና ስጋቱ የሚሰከትለውን ተጽዕኖ በመለካት የሁለቱን ጥምርታ የመጨረሻ ወጤት በሰጋት ስራ አመራር የመወሰኛ ሰንጠረዥ (matrix) በመወሰን ይሆናል።

ነገርግን አንድ ድርጅት በተለያዩ ጊዜያት ከሁለት በላይ የጉምሩክ አስተላላፊ የሚጠቀም ከሆነ ፐርፋይሉ ከፍተኛ የሰጋት ደረጃ ያለው የጉምሩክ አስተላላፊ

ይወሰዳል ወይም የተጠቀማቸውን የጉምሩክ አስተላላፊዎች ድምር ተጣምሮ የሰጋት ደረጃ የማውጣት ስራ የሚሰራ ይሆናል።

4. በአገር ውስጥ በኩል ያላቸው የሰጋት ደረጃ (ከፍተኛ ፣ መካከለኛ ፣ ዝቅተኛ)

በአገር ውስጥ በኩል ያላቸውን የሰጋት ደረጃ ከአገር ውስጥ ስጋት ትንተና በቀጥታ በመውሰድ ከፍተኛ መካከለኛ ዝቅተኛ ተብሎ የሚካተት ይሆናል።

5. የድርጅቱን የጋላ የኦዲት ታሪክ በደብዳቤ ኦዲት እና ከውስን ኦዲት ግኝት (audit history)፣ እና የወንጀል ወይም የፍታብሄር፣ የኢንተሎጀንስ እንዲሁም የኢንቨስቲገዢን ኦዲት ሪከርድ (offence record) ካለ፣ (መካከለኛ ፣ ዝቅተኛ)

የዚህን መሰረርት የሰጋት ደረጃ ለመወሰን በድህረ ዕቃ አወጣጥ ኦዲት ከዚህ በፊት የተደረጉ ኦዲቶችን መሰረት በማድረግ እንዲሁም የወንጀል ወይም የፍታብሄር፣ የኢንተሎጀንስ እንዲሁም የኢንቨስቲገዢን ኦዲት ሪከርድ ካለበት ከፍተኛ ደረጃ የሚሰጠው ሲሆን ከሌለበት ደግሞ ዝቅተኛ የሰጋት ደረጃ እንዲሰጠው ይደረጋል።

6. የኢንቨስትመንት ዘርፍና የንግድ ሰራ መስክ፣ (መካከለኛ፣ ዝቅተኛ)

ዚህ መሰረት አጠቃቀም ረገድም በአገር ውስጥ ታክስ በኩል በሚገኝ መረጃ መሰረት ከፍተኛ እና ዝቅተኛ ተብሎ የሚመደብ ይሆናል።

7. የዕቃዎች የሥራት አገር (ከፍተኛ፣ መካከለኛ ፣ ዝቅተኛ)

የሰፊት ሀገር የሰጋት ደረጃን ለመወሰን ከታች የተዘረዘሩትን ንዑስ መሰረቶች የምንከተል ሲሆን

ሀ) ስጋት የመከሰት እና ስጋቱ የሚያሳድረው ተጽዕኖ (likelihood and consequence risk): መሰረት በማድረግ ከፍተኛ፣ መካከለኛ፣ ዝቅተኛ በመባል ይወሰናል።

ለ) የአካላዊ ፍተሻ ውጤት (Examination result Risk): መሰረት በማድረግ በስታትስቲካል ዲስትሪቡሽን ከፍተኛ፣ መካከለኛ፣ ዝቅተኛ በመባል ይወሰናል።

ሐ) ሀገራት ከዚህ ቀደም ያላቸው ተምክሮ (Risk Based on knowledge): በመነሳት ከፍተኛ እና ዝቅተኛ በመባል ይወሰናል።

መ) የንግድ ስምምነት በተመለከተ: ስምምነት ከተደረገባቸው አገራት የሚያስመጡ ከፍተኛ ሲባሉ ሌሎቹ ከዚህ ሀገራት ያላስመጡት ደግሞ ዝቅተኛ ተብሎ ይመደባሉ።